

**BOSHLANG‘ICH HAMDA MAKTABGACHA TA‘LIM TASHKILOTLARI TA‘LIM-TARBIYA
JARAYONIDA MULTIMEDIA TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH****Jumanova Shahnoza Ikromjonovna**

Qo‘qon universiteti dotsenti (PhD)

Tojkarimova Moxira Anvarjon qizi

Qo‘qon universiteti talabasi

moxiratojkarimova660@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirgi kunda bolalarni maktabgacha ta‘lim tashkilotida tabiiylash, maktab ta‘limiga tayyorlash jarayonida axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bolaning aqliy qobiliyatini, xotira va diqqatini rivojlantirishda hamda boshlang‘ich ta‘limlarda axborot kommunikatsiya texnologiyalarining o‘rni va afzalliklari yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: Axborot kommunikatsiya texnologiyalari, ijtimoiy rivojlanish, texnika, multimedia, zamonaviy axborotlar.

Kirish.

Taraqqiy etib borayotgan informatsion vositalar jamiyatimizda ijtimoiy rivojlanishining asosini belgilovchi an‘anaviy imkoniyatlar bilan bir qatorda insonlarning qobiliyati, tashabbuskorligi, ishga ijodiy yondashishi, intellektual faoliyati, mustaqil ravishda o‘z bilim va ko‘nikmalarini takomillashtirishi kabi omillar tashkil etadi. Katta hajmdagi ma‘lumotni saqlash, uzatish, qabul qilish bilan bog‘liq axborot yaratish jarayoni inson faoliyatini turli sohalarida kompyuter texnologiyalarini rivojlantirishlarini ko‘zda tutadi. Inson tafakkuri shu qadar taraqqiy etib bormoqdaki, bunda texnikalashtirish va kompyuterlashtirish jarayoni nafaqat ishlab chiqarishning turli sohalariga, balki madaniyat va ta‘lim sohalariga ham dadil kirib bormoqda. Kompyuter texnologiyalarining shiddat bilan rivojlanishi ta‘lim jarayonini yangi bosqichga ko‘tardi. Bu o‘z o‘rnida ta‘lim mazmunini, metod va shakllarini qayta ko‘rib chiqish uchun yangi bilim hamda ko‘nikmalar bilan yanada boyitish zaruriyatini tug‘dirdi. Bugungi kunda jamiyatimizning turli sohalarida faoliyat ko‘rsatuvchi mutaxassislarning professionallik darajasi ularning kompyuter texnologiyalarini egallaganligi bilan ham belgilanadi. Bu hol zamon talabiga aylanib qoldi. Mazkur talabga javob berish uchun mutaxassislarni tayyorlash jarayonida, ya‘ni ta‘lim muassasalarida yetarli baza yaratilishi kerak. Hozirgi vaqtda ta‘lim muassasalarida yangi pedagogik texnologiyalarning ilmiy asoslarini yaratish, ularni tasniflash, metodik ahamiyatini belgilash kabi dolzarb muammolar ustida ish olib borilmoqda.

Asosiy qism

Boshlang‘ich hamda Maktabgacha ta‘lim tashkilotlari ta‘lim-tarbiya jarayonida multimedia texnologiyasidan foydalanishni amalga oshirish uchun, avvalo, multimedia to‘g‘risida asosiy tushunchalarni qarab chiqamiz. Multimedia atamasining lug‘aviy ma‘nosi [multum+medium] (yoki [ingl. multi+media]) kabi ikkita so‘z yig‘indisidan tashkil topgan bo‘lib, multi – ko‘p, media – muhit manosini anglatadi. Atama ilmiy va o‘quv adabiyotlarida ko‘p vositalilik, multimedia muhiti, ko‘p qatlamli muhit, multimedia – bittadan ko‘p bo‘lgan mediadir, mahsulot tashuvchi vosita, ma‘lumot tashuvchi vosita kabi talqin qilinib kelinmoqda, xatto, ayrim adabiyotlarda hozirgacha multimedia

atamasining aniq ta’rifi mavjud emasligi ham e’tirof etilgan. Hozirgi davrda multimedia atamasi ko’p kirrali bulib, turli xil tushunchalarni ifodalashga tatbiq etilib kelinmoqda. Masalan, multimedia texnologiyasi; multimedia mahsuloti; multimedia didaktik vositasi va boshqalar shular jumlasidandir. Multimedia tushunchasining adabiyotlarda yoritilgan bir nechta ta’rifini keltiramiz: Multimedia, deganda turli shakldagi ma’lumotlarni qayta ishlovchi vositalar majmuasi tushuniladi. Multimedia – bu maxsus texnologiya bo’lib, dasturiy va texnik moddiy ta’minot asosida kompyuterda bir vaqtning o’zida tasviriy axborotni tovushli va harakatli holda (hattoki videofilm holatida) ifodalash imkoniyatidir. Maktabgacha yoshdagi bolalarga mo’ljallangan multimediali texnologiyalar joriy an’anaviy texnologiyalarga nisbatan quyidagilar bilan farqlanadi: - bolalarning psixologik jihatlari; - bolalarning yoshi (5-7 yosh); - kompyuterli mashg’ulotning davomiyligi (15 daqiqaga); - materialning bolalarga mosligi (multimedia shaklida); - materialning hajmi (30 daqiqaga mo’ljallangan); - materialning murakkablik darajasi (bolalar uchun sodda materiallar tanlanadi); - ularning faollik darajalari va hokazo. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun yaratilgan multimediali kompyuter texnologiyasi variantida texnologik yondashuv quyidagicha kechadi: birinchidan, maktabgacha ta’lim tashkiloti tarbiyalanuvchisining o’rganiladigan materialni o’zlashtirishini qulay qilish va osonlashtirish maqsadida material bir-biri bilan bog’liq qismlarga, bo’laklarga ajratiladi; ikkinchidan, ta’limdan mo’ljallangan natija olish uchun amallar ketma-ket bajarilishi va loyihalashtirilgan ishlar oxiriga yetkazilishi ko’zda tutiladi. Eng muhimi, ushbu texnologiyada o’rganiladigan material multimedia asosida taqdim etiladi. Bola miyasiga bunday multimediyaviy ta’sir natijasida uning o’zlashtirishi yaxshilanib, mashg’ulot samaradorligi oshadi. Maktabgacha yosh davrida bolaning muloqotga bo’lgan ehtiyojini qondirish va har tomonlama rivojlantirishda multimedialardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. STEAM texnologiyasida animatsiya studiyasini yaratish uchun bugungi kunda odatiy bo’lgan texnik vositalar kerak bo’ladi: raqamli kamera, ovoz yozish va animatsiya dasturlari bilan ta’minlangan kompyuter yoki noutbuk. Shu bilan birga bolalar bilan multfilmlar yaratishda ma’lum shart-sharoitlarni hisobga olish, alohida vaqt ajratish, to’garak faoliyatlarini yo’lga qo’yish, ota-onalar bilan ham reja asosida ishlarni tashkil etish va tarbiyachilarning media savodxonligi talab etiladi. Animatsiya kattalar va bolalar manfaatlarini, faol harakatlarini iloji boricha yaqinlashtiradi, ijodiy muhitni yaratadi. Bolalar rassomlar, ssenariy mualliflari, rejissyorlar, aktyorlar, operatorlar bo’lishadi, bir-birlari bilan kichik muzokaralar, bevosita muloqot olib borishadi, o’z harakatlarini muvofiqlashtirishni va umumiy natijaga erishishni o’rganadilar. Bu jarayonda bolalar ijodkorligini muvaffaqiyatli rivojlantirishda tarbiyachilarning ota-onalarni ham jalb etish samarali natijani beradi. Bolalar maktabgacha ta’lim tashkilotlarida oddiy mashg’ulotlarga qiziqishmaydi. Animatsiya yordamida bolalarni o’quv va ijodiy faoliyatga oson jalb qilish mumkin. Animatsiyada ijodiy fikrlash erkinligi, eng muhimi, ota-onalarning bolalarni har tomonlama rivojlanishida qo’shimcha ta’lim xizmatlari yaratiladi. Bolalar asosan tasviriy faoliyatga qiziqishadi va turli xil san’at turlari orqali ijodiy g’oyalarni shakllantiradilar, ijodiy jarayonda faollik ko’rsatadilar. Maktabgacha yoshdagi bolalar o’z tengdoshlari, kattalar bilan birgalikda ijodiy hamkorlik qilish imkoniyatiga ega bo’ladilar, ularning axborot kommunikatsiya texnologiyalari bilish darajasi, foydalanish samaradorligi oshadi. Ota-onalarning muhim ehtiyojlari qondiriladi. Zamonaviy bolalar doimiy ravishda multimedia vositalari bilan yuzma-yuz muloqot qilganliklari uchun, kun davomida multfilmlar

tomosha qilishadi, ularni yaratilish murakkabligini anglab yetishmasada, ularda alohida ishtiyoq bo‘lgani uchun o‘zlarida kuch, energiya topa oladilar, o‘zlarining ijodiy multfilmlarini yaratishga osonlik bilan kirishadilar. Ularning animatsiyadan foydalanishi vizual faoliyatga, AKT ga qiziqishni oshiradi, o‘zlarini ijodkor sifatida tasavvur etishadi. Maktabgacha ta‘lim faoliyatida qo‘langandan so‘ng ushbu yo‘nalishni Boshlang‘ich ta‘limga targ‘ib etiladi. Boshlang‘ich ta‘limga o‘tganidan so‘ng bolalarda multimediya bo‘yicha ko‘nikma paydo bo‘ladi va ular multimediya orqali darslarni osongina, qiziqarli tarzda tushina oladilar. Ushbu jarayondi amalga oshirish uchun avvalo o‘qtuvchida yetarlicha bilim va hozirgi kundagi yangi pedagogik texnologiyalardan foydalana olish ko‘nikmasi bo‘lishi zarurdir. Yangi pedagogik texnologiyalar deganda, an‘anaviy va noanaviy metodlar bilan bir qatorda ta‘limni kompyuterlashtirish ham tushuniladi. Shu manoda tobora shakllanib borayotgan kompyuter-axborot madaniyati axborotni yetkazish va qabul qilishda yangi munosabatlarni vujudga keltiradi, fikrlashning yangi turini hosil qiladi. Bunda inson inofrmation koinot bilan o‘zaro muloqotga kirishadi. Telekommunikasiya (telefon, televideniye, radio) tarmoqlarining kompyuter tarmoqlari bilan birikishi yagona jahon axborot makonini-multimediani tashkil etadi. Ushbu makonning eng muhim qismi Internet tarmog‘i ayniqsa uning giper-media xizmatlari (Vorld-Vide Veb), gipermediapochta, videokonferensiyalardir. Multimedia (“ko‘p muhitlik” degan ma‘noni bildiradi) - zamonaviy axborotlar texnologiyasi bo‘lib, kompleks tushunchani anglatadi. Multimedia axborotning turli ko‘rinishlari-matn, jadval, grafika, nutq, animatsia, multiplikatsiya), video tasvir, musiqa yordamida axborotni yig‘ish, saqlash, qayta ishash va uzatish vazifalarini bajaradi.¹

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak har qanday bola jamiyatda o‘z o‘rnini topishi, mamlakatimiz ravnaqi uchun komil inson qilib voyaga yetkazish, haqida qayg‘urish har bir pedagog tarbiyachining axloqiy va ijtimoiy burchidir. Hozirgi kunda Maktabgacha hamda Boshlang‘ich ta‘limning asosiy maqsadi bola shaxsini sog‘lom va yetuk, tarzda shakllantirishdan iborat. Ushbu maqsadni amalga oshirishda hozirgi asr-axborot asri ekanligidan kelib chiqqan holda ta‘lim tashkilotlarida ta‘lim-tarbiya jarayoniga axborot kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish davr taqozosidir. Bugungi kunda ta‘lim tashkiloti pedagoglarining asosiy vazifalari bolalarda iqtidor va qobiliyatlarni yanada o‘stirish, bilim olish istiqbolini rivojlantirishdan iborat. Shunga ko‘ra o‘qtuvchichi va tarbiyachi mashg‘ulotlarida, dasturlardan, ekekrton qo‘llanmalardan, pedagogik o‘yinlardan foydalanish o‘quvchi o‘rtasida do‘stona munosabatlar o‘rnatiladi, bolalarning harakteri kengroq ochiladi, kuzatuvchanlik, xotira diqqat kuchayadi, Ta‘lim tashkilotlarida zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanish kunning dolzarb muammolaridan biri bo‘lib hisoblanadi.

¹ <https://azkurs.org/steam-talim-texnologiyasi--ni-tadbiq-etishda-elektron-talim-re.html>

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning "2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2016-yil 29-dekabrda PQ-2707-son qarori.
2. R.R.Boqiyev, R.Yu. Mehmonov, D.K.Xusniddinova Bolalar bog'chasida kompyuter savodxonligi
3. JS Ikromjonovna, X muazzamxon "o'qish savodxonligi darslarida axborot texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati" Educational Research in Universal Sciences 2 (14), 806-81
4. Moxira, T. (2023). bolalarning psixologik rivojlanishida elektron resurslardan foydalanish. International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives, 1(1), 20-25.
5. Moxira, T., & Muxlisabonu, M. Y. (2024). boshlang 'ich sinf o 'quvchilariga ta'lim berishda ko 'rgazmali metodlardan foydalaish usullari. yangi o'zbekistonda ijtimoiy-innovatsion tadqiqotlar, 2(1), 60-62.
6. Tojkarimova, M. A. (2023). boshlang 'ich ta'lim samaradorligini oshirishda innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanishga zamonaviy yondashuvlar. Educational Research in Universal Sciences, 2(16 SPECIAL), 824-828.
7. JS Ikromjonovna. (2023). maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning o'yin kompetensiyasini rivojlantirish. qo'qon universiteti xabarnomasi, 586-588
8. Qo, J.S.I.,& Gulbahor,M. (2023). maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni maktab ta'limiga tayyorlashning pedagogik asoslari. qo'qon universiteti xabarnomasi, 8, 98-100.
9. <https://azkurs.org/steam-talim-texnologiyasi--ni-tadbiq-etishda-elektron-talim-re.html>
10. Maxmudova Zilola. (2023). TALIM MUASSASI RAHBARLARIDA YUKSAK AXLOQIY SIFATLARI RIVOJLANTIRISH. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 1(2), 78–83. Retrieved from <https://izlanuvchi.uz/index.php/iz/article/view/17>
11. Toxirjon, U. (2024). PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIRNI O'RGANISH. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 22-27.
12. Toxirjon, U. (2024). BOSHLANGICH SINFLARDA O 'QISHNI YETKAZIB OLISHGA QIYNALAYOTGAN O 'QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 9-13.
13. Umarov Tokhirjon. (2024). PROVISION OF PSYCHOLOGICAL SERVICES IN EXTREME SITUATIONS IS SOCIAL. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(2), 1–6. Retrieved from <https://izlanuvchi.uz/index.php/iz/article/view/28>
14. В статье представлена информация о роли педагогики и психологии в повышении качества и эффективности образования, формировании зрелого поколения. Данное научное исследование исследует решающую роль симбиотических взаимоотношений педагогики и психологии в . (2024). YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-

INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(2), 5-12.
<https://nuzjournals.uz/index.php/yoiit/article/view/79>

15. Умаров Тохиржон. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ПРЕДСТАВИТЕЛЯМИ РАЗНЫХ РЕЛИГИЙ. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 3(2), 18-25. Retrieved from <https://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/655>

16. Тохиржон, У. (2024). XALQARO O ‘QISH SAVODXONLIGINI O ‘RGANISH (PIRLS). *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 14-17.

17. Умаров, Т. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИГРУШЕК НА ДЕТСКУЮ ПСИХОЛОГИЮ. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 18-21.